

הקליניקה
לזכויות אנשים
עם מוגבלויות

מערך
הקליניקות
הפקולטה למשפטים
אוניברסיטת בר-אילן

הקליניקה לזכויות אנשים עם מוגבלויות

סיכום פעילות לשנת תשפ"א
2020-2021

הקליניקה לזכויות אנשים עם מוגבלויות

דו"ח פעילות שנה"ל תשפ"א

כסלו תשפ"ב - נובמבר 2021

בשנה"ל תשפ"א, אשר היתה רצופה הגבלות וסגרים עקב משבר מגפת הקורונה, המשיכה הקליניקה לפעול לקידום שוויון, חובת ביצוע התאמות והזכות להשתתפות של אנשים עם מוגבלויות בכל תחומי החיים והיא ממשיכה להתפתח ולהתחדש, על מנת לספק מענה לאתגרים החדשים המוצבים בפני אנשים עם מוגבלויות בישראל. אנחנו מודים לשותפים הרבים אשר אפשרו לנו להמשיך ולפעול ושמחים לשתף אתכם בפעילות הקליניקה השנה.

חינוך

בשנה זו השגנו פריצת דרך משמעותית בנושא זכותם תלמידים עם מוגבלות להסעה מביתם אל מוסדות החינוך ובחזרה. זאת, בעקבות הגשתה של עתירה מנהלית בבקשה לממן ולהסדיר את הסעתו של ילד עם מוגבלות אשר הוריו מתגוררים בשתי רשויות שונות. העתירה הוגשה על רקע המציאות הרווחת שבה משרד החינוך השתתף בעלות ההסעה של רשות מקומית אחת בלבד, ובעקבות זאת, אי הסעה של ילדים על ידי הרשות שלא קיבלה את מימונו של משרד החינוך, כך שבסופו של דבר התבצעה ההסעה מביתו של הורה אחד בלבד.

בעקבות הדיון בעתירה המנהלית החלה הרשות המקומית אשר לא קיבלה את מימונו של משרד החינוך להסיע את הילד (העותר) ופנתה למשרד החינוך בדרישה להשתתפות במימון ההסעה. בעקבות סירובו של משרד החינוך הגישה הרשות בג"צ כנגד המשרד, במסגרתו ייצגנו את אותו הילד כמשיב.

בהמשך להגשת הבג"צ נגד משרד החינוך על ידי הרשות המקומית הודיע משרד החינוך כי הוא יתקן את חוזר המנכ"ל כך שתתאפשר השתתפותו של המשרד במימון הסעת תלמידים גם כאשר הוריהם מתגוררים ברשויות מקומיות שונות.

בהתאם להודעת משרד החינוך, עד לסיום עבודת המטה אשר תקבע את המתווה המדויק של ההשתתפות, יפעל המשרד על פי נוהל זמני אשר מעגן זכאות להשתתפות מימון ההסעות משתי הרשויות. עדכנונו של משרד החינוך עוגן בפסק דינו של בית המשפט העליון, ובעקבותיו נוכחנו לגלות שאכן ילדים

הבים החלו לקבל מימון מלא להסעות. הקליניקה תמשיך ותעקוב אחר פעילות משרד החינוך בעניין עד לעדכון הסופי של חוזר המנכ"ל.

[לכתבה שהתפרסמה בעניין בעיתון "מעריב", לפרסום הנושא בתוכנית "יהיה בסדר" בגל"צ](#)

כשרות משפטית

בשנים האחרונות מתגברת ההבנה כי שלילת הכשרות המשפטית, הכרוכה במוסד האפוטרופסות, פוגעת בזכויות אדם בסיסיות ודוחקת אנשים עם מוגבלויות לשולי החברה. הקליניקה, אשר השתתפה בהליכי שינוי החקיקה והטמעת הידע החדש בתחום, ממשיכה לקחת חלק פעיל בקידום נושא זה.

במהלך השנה קיימה ד"ר מיה גפן קורס ראשון מסוגו לתומכיות/קבלת החלטות מקצועיים/ות, במסגרת המרכז למשפט מסחרי בפקולטה למשפטים באוניברסיטה. הקורס התקיים בחסות משרד המשפטים, האפוטרופוס הכללי. תמיכה בקבלת החלטות, כחלופה לאפוטרופסות, מהווה אחד השינויים הדרמטיים ביותר בתחום הכשרות המשפטית שכן היא מאפשרת לאנשים לקבל סיוע ועזרה בקבלת החלטות מדוייקים ותפורים למידותיהם מבלי לפגוע בזכותם לקבל החלטות על חייהם. הקורס זכה לשבחים רבים, הן מצד המשתתפים והן מצד אנשי מקצוע.

בנוסף, המשיכה הקליניקה להעניק ייעוץ שוטף ליחידים ומשפחות בנושא חלופות אפשרויות לאפוטרופסות, חשיבות התמיכה בקבלת החלטות והאפשרויות בתחום זה העומדות בפני אנשים עם מוגבלויות ובני משפחותיהם. בנוסף, המשיכה הקליניקה בפעילותה בפורום אירגונים העוסק בקידום נושא הכשרות המשפטית של אנשים עם מוגבלויות ובמסגרת זו משתתפת ד"ר מיה גפן בועדה ליישום המלצות הצוות הבינמשרדי לתחום האפוטרופסות וחלופות לתמיכה והגנה על בגירים.

בנוסף לכך, ולצורך הפצת הידע בנושא, הקליטה ד"ר מיה גפן פודקאסט העוסק בכשרות משפטית ובייפוי כוח מתמשך לאפליקציית הפודקאסטים של אוניברסיטת בר אילן "בר דעת".

צעד נוסף בקידום המודעות לכשרות משפטית של אנשים עם מוגבלויות יינקט בשנה"ל תשפ"ב, בה מעבירות מנהלות הקליניקה קורס אקדמי, בתמיכת קרן שלם, בנושא כשרות משפטית של אנשים עם מוגבלות שכלית-התפתחותית.

משפחה והורות של אנשים עם מוגבלויות

הקליניקה עוסקת בזכותם של אנשים עם מוגבלויות לחיי משפחה ולהורות, להשאת רווחתם ורווחת ילדיהם. פעילות הקליניקה מתבצעת הן במישור הפרטני, על ידי ייצוגם של הורים בפני הרשויות, והן

במישור המדיניות, באמצעות השתתפות בפורום בין-משרדי וכתובת דו"ח בנושא עבור נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות הפועלת במשרד המשפטים, אשר צפוי להתפרסם במהלך שנה"ל תשפ"ב.

במקביל לכך, במהלך השנה החולפת עסקה הקליניקה בבניית מודל ייחודי לייצוג של הורים עם מוגבלויות, תוך שיתוף פעולה משפטי-טיפולי עם שירות "ציפור הנפש" (של משרד הבריאות ועמותת "שלו") המעניק תמיכה נפשית ורגשית להורים עם מוגבלויות. במסגרת בניית המודל, ייצגה הקליניקה אם עם מוגבלות נפשית אשר ילדיה הוצאו מהבית בצו בית משפט, בתיק המתנהל בבית משפט השלום לנוער. הייצוג התקיים תוך ניהול שיח מתמיד עם אנשי הטיפול והסקת מסקנות מתמדת, מתוך שאיפה לבנות ולהפיץ את המודל בקרב מייצגי הורים נוספים. במהלך השנה ילדיה של האם, אשר הוצאו מרשותה והועברו למשפחת אומנה, שבו אליה באופן הדרגתי עד להשבת המשמורת במלואה.

עוד במהלך השנה טיפלה הקליניקה בפנייתו של אדם עם מוגבלות נפשית, אשר פנה יחד עם בת זוגו לקבלת טיפולי פוריות ונדרש, בניגוד לדין, להציג "אישור כשירות להורות" מאת פסיכיאטר, וזאת רק על סמך ידיעה של הרופאה על היותו אדם עם מוגבלות נפשית. הדגשנו בפני קופת חולים "כללית" והרופאה כי פסיכיאטר אינו מוסמך לספק אישורים שכאלה, וכי בהתנהלותה עליה להכיר בזכותם של אנשים עם מוגבלויות לשירותי פוריות ולא לחרוג מסמכותה כרופאה ומחובותיה האתיות. בעקבות פנייתה של הקליניקה לקופת החולים הבהירה הקופה כי הרופאה פעלה שלא במסגרת סמכותה, והודיעה, כי היא תחדד את הנהלים בפני נותני שירותי הבריאות על מנת שמקרים כאלה לא יישנו.

תעסוקה

תחום התעסוקה הוא אחד החסמים העיקריים מפני השתתפות בחברה של אנשים עם מוגבלויות. במהלך השנה החולפת ניתן בקליניקה דגש על תחום התעסוקה באמצעות שני פרויקטים: האחד, בשיתוף קרן משפחת רוזרמן, לבדיקת חסמי התעסוקה העומדים בפני אנשים עם מוגבלויות מנקודת מבטם. התקיימו שתי קבוצות מיקוד בהן השתתפו אנשים עם מוגבלויות. בפני כל קבוצה נערכה סקירה של תוכניות שונות הקיימות אשר מטרתן לקדם את שילובם של אנשים עם מוגבלויות בשוק התעסוקה והמשתתפים התבקשו להביע את דעתם על התוכניות השונות, על מידת האפקטיביות שלהן ועל דרכים לשיפורן. הקבוצות חולקו בחלוקה גילאית במטרה לבחון את ההבדלים בין קבוצות גיל שונות במידה ואלה קיימים. הדו"ח צפוי להתפרסם בתחילת שנת הלימודים תשפ"ב.

הפרויקט השני, מחקר במימון המוסד לביטוח לאומי, בשיתוף פרופ' צילי דגן מהפקולטה למשפטים באוניברסיטת בר אילן ובית הספר למשפטים של אוניברסיטת אוקספורד, בוחן את ההיתר לתשלום שכר

מינימום מותאם (שכר הנמוך משכר המינימום הקבוע בישראל) לאנשים עם מוגבלויות המועסקים בשוק החופשי במטרה לעודד מעסיקים להעסיקם ואמצעיים מיסויים חלופיים לקידום אותה מטרה.

בריאות

במהלך השנה החולפת חברה הקליניקה ל"בית איזי שפירא" לצורך פרויקט שעיקרו קידום הזכות לבריאות של נשים עם מוגבלויות. במסגרת הפרויקט מתקיים מחקר מעמיק של האפליה לה חשופות נשים עם מוגבלות בתחום הבריאות, לצורך יצירת מודולות הדרכה לאנשי הצוות הרפואי, הדרכות אשר יועברו הן על ידי הסטודנטים בקליניקה והן על ידי נשים עם מוגבלות. הפרוייקט מתקיים בפורמט של "מחקר משתף" במסגרתו קבוצת מנהיגות של נשים עם מוגבלות מנהלות את המחקר על כל היבטיו בשיתוף עם קבוצת סטודנטיות בקליניקה.

קצבאות הביטוח הלאומי

קצבאות הביטוח לאומי היו וממשיכות להיות נושא המטריד מספר גדול של אנשים עם מוגבלויות. להכרה של המוסד לביטוח לאומי במוגבלותו של אדם יש לעיתים משמעות רחבה אף יותר מהקצבה עצמה, שכן זו הדרך לקבלת שירותים נוספים כגון "סל שיקום" לאנשים עם מוגבלות נפשית, קבלת הנחות בחשבונות הארנונה והחשמל, תג נכה, יכולת העסקת עובד זר ועוד. במסגרת זו נתנה הקליניקה יעוץ לעשרות פונים בנוגע להתנהלות אל מול המוסד לביטוח לאומי וזכאותם לקצבאות וזכויות שונות, בין היתר גמלת ילד נכה, קצבת נכות, קצבת שירותים מיוחדים, קצבת ניידות ושיקום.

משפט וטיפול

הקליניקה מייחסת חשיבות רבה לקשר שבין משפט וטיפול, ולכן מקיימת בתיקים המתאימים לכך קשר הדוק, בהסכמת הלקוחות, עם אנשי טיפול, על מנת להגיע לתוצאה המשפטית הטובה ביותר ולשמר את השלכותיה לאורך זמן.

בהקשר לכך המשיכה הקליניקה להשקיע מאמצים בחיזוק הקשר עם אנשי מקצועות הטיפול (רופאים, פסיכולוגים, פסיכיאטרים ועובדים סוציאליים) והרחבת הידע המשפטי שלהם בנושא, באמצעות הרצאות וייעוץ שוטף. זאת מתוך הכרה במרכזיותם של אנשי המקצועות הטיפוליים הן בהליך המשפטי והן בליווי ארוך טווח של הלקוחות. קשר הדוק במיוחד ממשיך להתקיים עם העובדים הסוציאליים במחלקה הפסיכיאטרית בבית החולים תל השומר, עם מרפאת נויורולוגיה ילדים בבית החולים וולפסון ועם מחלקת הרווחה בעיריית גבעתיים.

עוד בתחום זה, הקליניקה ליוותה השנה אישה בשנות ה-50 לחייה, במצב כלכלי, משפחתי וחברתי מורכב אשר אינה מוכרת על ידי רשויות המדינה, בהליך ארוך לקבלת הכרה מרשויות הרווחה, המוסד לביטוח לאומי וגורמים נוספים. הליווי נעשה בתיאום עם עו"ס מהרשות המקומית בה מתגוררת האישה, רופאה פסיכיאטרית, רופא המשפחה וגורמים בקהילה המסייעים לאותה אישה, זאת במטרה לתת מענה הוליסטי עד כמה שניתן לצרכיה ולאפשר לה להמשיך ולהתנהל באופן עצמאי תוך קבלת התמיכה והסיוע הנדרשים לה. בעקבות הליווי אושרה עבור האשה קצבת נכות מלאה והיא עומדת כיום בפני הליכים לקבלת זכויות בהתאם לחוק שיקום נכי נפש בקהילה, תש"ס – 2000 ("סל שיקום").

פעילות הקליניקה במשבר מגפת הקורונה

משבר מגפת הקורונה הוביל לפגיעה בזכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות בתחומים רבים. מתחילתו של המשבר פעלה הקליניקה לשמירת זכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות הן ברמה הפרטנית והן ברמת המדיניות. אנו שמחים לבשר כי בעקבות פעילות הקליניקה וארגונים נוספים, וכן נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות במשרד המשפטים, הודיעה לנו סגנית היועץ המשפטי של משרד הבריאות כי המשרד לא יפעל בהתאם לנייר העמדה בדבר תעדוף בקבלת טיפול מציל חיים, אשר הפליית אנשים עם מוגבלויות. זאת, באמצעות שימוש בקריטריונים תפקודיים-תעסוקתיים לניבוי סיכויי שרידות לצורך החלטה על מתן טיפול רפואי – שימוש שמשמעותו בפועל היא אפליה פסולה של אנשים עם מוגבלויות.

[לסרטון שהכנו בנושא זה לקראת כנס סוף סמסטר א' תשפ"א.](#)

בנוסף, המשיכה הקליניקה להעניק ייעוץ שוטף לפונים באמצעות קו הפניות שהיא מנהלת הן באמצעות הדוא"ל והן באמצעות הטלפון, תוך מתן דגש על הפרת זכויות בעטיו של משבר מגיפת הקורונה.

בהיבט הבינלאומי, השתתפה הקליניקה בפרוייקט "[Lex Atlas: Covid-19](#)" אשר מיפה את השפעת משבר מגיפת הקורונה בעשרות מדינות, ותיארה את השפעתו על אנשים עם מוגבלויות בישראל.

בנוסף, עו"ד רוני רוטלר השתתפה בכנס של הארגון הבריטי "LawWorks" אשר עסק בדילמות בתחום הסיוע המשפטי בזמן משבר מגיפת הקורונה, והציגה את החסמים אשר עומדים בפני אנשים עם מוגבלויות. [קישור לצפייה בתכנית הנכס ובפאנל בו השתתפה הקליניקה.](#)

הזירה הבינלאומית

במהלך השנה החולפת השתתפה סטודנטית בקליניקה, צליל ז'אנט בן הרוש, בכנס סטודנטים בינלאומי שנערך לראשונה באוניברסיטת בריסטול שבבריטניה, באמצעות ה"זום". בכנס השתתפו סטודנטים וסטודנטיות מישראל, בריטניה, ספרד והודו, ונדונו בו נושאים גלובליים המשותפים לחינוך הקליני והעבודה

הקלינית. בעקבות הצלחת הכנס, התבקשה הקליניקה לקחת חלק בוועדה המארגנת של הכנסים העתידיים שיתקיימו. [לצפייה בכנס](#).

תמיכת משרד גרוס ושות'

מזה למעלה מעשור משתפת הקליניקה פעולה עם המשרד, באמצעות העברת מספר תיקים כל שנה לטיפול המשרד פרו-בונו. גם השנה נמשך שיתוף הפעולה אשר במסגרתו, בין היתר, העביר עו"ד שי ינובסקי הרצאה בקורס תומכים. ות בקבלת החלטות, ואילו עו"ד מיכאל גינסבורג שיתף את הסטודנטים בקליניקה במומחיותו בתחום הליטיגציה. שיתוף הפעולה מתקיים בניהולו של עורך הדין מיכאל גינסבורג. סיכום השנה הינו הזדמנות מצויינת עבורנו להוקיר את פעילות המשרד ולהודות מקרב לב לשותפי המשרד על תמיכתם רבת השנים ועל השותפות שנוצרה בינם לבין הקליניקה.

הרצאות, כנסים והפצת ידע

כבכל שנה, מעבירה הקליניקה הרצאות בפני קהלים שונים, כדי לחלוק את השקפת עולמה ולעודד את קידום זכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות בחברה. בין השאר, הרצתה הקליניקה בכנס השנתי של נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, בבית הספר לעבודה סוציאלית בבר אילן, במרכז תמורה – מרכז הכוון תעסוקתי לאנשים עם אוטיזם בתפקוד גבוה, בעמותת אבני דרך לחיים ועוד.

מענה לפניית וייעוץ שוטף

הקליניקה ממשיכה לחלוק את הידע שלה ולתת ייעוץ משפטי ראשוני באמצעות מענה לפניית הציבור, הן בטלפון והן באמצעות תיבת הדוא"ל של הקליניקה. במסגרת זו ניתן ייעוץ לכ-500 פניות בשנה במגוון רחב של נושאים, וביניהם – גמלאות הביטוח הלאומי, כשרות משפטית, זכויות בריאות, חינוך, תעסוקה ועוד.

סיורים ושיעורים מיוחדים

השנה פגשו הסטודנטים את פעילי "קהילה נגישה" רמת גן ושמעו מהם כיצד הם פועלים להנגשת עירם לאנשים עם כל סוגי המוגבלויות. בנוסף, פגשו הסטודנטים במהלך השיעורים פעילים מובילים בתחום זכויות אנשים עם מוגבלויות.

תוכניות לשנה"ל תשפ"ב

שנת הלימודים האקדמית תשפ"ב התחילה לא מכבר. במהלך שנה זו נפעל על מנת להמשיך את הפרויקטים אשר קודמו בשנה"ל תשפ"א בתחומי הכשרות המשפטית, ההורות, הבריאות, התעסוקה והשילוב שבין משפט וטיפול, וכן ננקוט בצעדים על מנת לוודא כי הרפורמה בכל הנוגע לזכויות ההסעה של ילדים עם

מוגבלות למוסדות החינוך אכן מיושמת בפועל. בנוסף, בשנה זו נמשיך וניתן מענה לאנשים עם מוגבלויות ובני משפחותיהם אשר פונים מידי יום לקליניקה, והתחלנו כבר לייצג לקוחות בתחומים נוספים, וביניהם נגישות חושית לשירותי בריאות, סוגיות מורכבות בגמלת ילד נכה של המוסד לביטוח לאומי, והזכות לסיוע לצורך מימוש הזכות לדיור בקהילה. נשמח להמשיך ולעדכן.

תודות

פעילותה של הקליניקה מתאפשרת הודות לשותפויות רבות וחשובות. במסגרת דו"ח זה נבקש להביע את הכרת תודתנו העמוקה לכל אלה:

לרוזלינד ושמואל ברכפלד, אשר תרומתם הנדיבה מוקדשת לזכרם של מנדל לזר ומרים יעקבסון.

לפרופ' מרטין אדלמן (Prof. Martin Adelman) ולד"ר סוזן אדלמן (Dr. Susan Adelman) על תרומתם הנדיבה.

לעו"ד טוביה ארליך על תרומתו הנדיבה והמתמשכת.

לקרן משפחת רודרמן על תרומתה ועל השותפות בפרוייקט התעסוקה.

לדוד רובנר על תרומתו החשובה לקליניקה.

לעו"ד מני דולב ולמשרד עורכי הדין בן-יעקב שוימר דולב, אשר תומך בפעילות הקליניקה ושותף בעשייה.

למשרד גרוס ושות' על השותפות רבת השנים.

לקרן המחקרים של המוסד לביטוח לאומי על תמיכתה במחקר המתבצע בקליניקה.

למועצה להשכלה גבוהה על תרומה במסגרת תוכנית "אקדמיה בקהילה".

כן מודה הקליניקה למערך פיתוח המשאבים של האוניברסיטה – לד"ר שרון גולדמן, קרין זינגר, אוריין סבן ורוני גלם.

הקליניקה מודה לאנשי המקצוע אשר השתתפו בפעילותה ובשיעורים העיוניים ואשר תרמו מהידע שלהם ומנסיונם לפרוייקטים והכנסים השונים: אברמי טורם, עו"ד דינה דומיניץ, עו"ס יונית אפרתי, ד"ר גבי אדמון-ריק, עו"ד ערן טמיר, עו"ד הדס אגמון וגלית קריים מנציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות; עדי נעמן, משרד הבריאות וסוזי ג'בוטרן, עומר ארבל וחיה שפינגלט מעמותת "שלו" ופרוייקט "ציפור הנפש"; אחיה קמארה מנהל התוכנית הלאומית לילדים ונוער בסיכון; אורנית דן מהאפוטרופוס הכללי; תמנע מרקביץ'-גבאי מקרן שלם; עו"ס יותם לוי מ"קהילה נגישה רמת גן"; עו"ד דניאל רז ועו"ד שני שדה

מהאגף לסיוע משפטי; ד"ר עינת אלבין; עו"ד רון דרך; ד"ר נילי ברויאר; שירה רודרמן, גליה גרנות, חן מילר וטל כהן מקרן משפחת רודרמן, ולמשתתפי קבוצות המיקוד אשר תרמו מזמנם ונסיונם; עו"ד נטע דגן, ד"ר עדית סרגוסטי, ועו"ד אביבית ברקאי-אהרונוף מארגון "בזכות"; נעמה לרנר; עו"ס רחל אליאסף ממרפאת נירולוגיה ילדים בבי"ח וולפסון; עו"ס תמר שטרן ועו"ס אנה בלוך מעיריית גבעתיים; עו"ס לילך בר, יואב קריים, ועו"ד ולרי זילכה מבית איזי שפירא ולחברות קבוצת המנהיגות: לימור ברנע, רז רובס, אופירה זנדני, אפרת וקנין, גליה סגל, לירת שפיר שמש, מסק ותד וסיגל מרימי.

הקליניקה מודה לפקולטה למשפטים, לדקאן פרופ' אורן פרז ולסגן הדקאן ד"ר יעקב חבה, לראש המנהל עו"ד מרב גבעון, למנהלותי המערך - פרופ' מיכל אלברשטין, עו"ד קרן צפריר ועו"ד יותם שלמה, לפרופ' מרים מרקוביץ'-ביטון, לפרופ' צילי דגן, לעו"ד הילה גבאי רכזת המרכז למשפט מסחרי, ללימור בר שדה, עליזה בנין, אורנה בן חיים, אורי גולדשמידט ואבשלום שטיינמץ, ולרכזת המערך מיכל אורי.

בסיומו של סיכום זה, נבקש להודות לסטודנטים שלנו השנה, אשר טיפלו בתיקים ובפרוייקטים במסירות ובלעדיהם הדברים לא היו קורים: דניאל אוזן, אדיר אוחנה, שלומית איינאו, שחר אמרוסי, צליל ז'נט בן הרוש, ספי בקר, עינב דהן, נטע הובר, דור חורי, אביגיל טרסוב, אסף כהן, עדן לייזרמן, מאי מנצור, מיכאלה מעודה, עדי נעים, נופר עולמי, שי עקיבא, נועה רובין, עדי רטה ושני רייך.

עו"ד רוני רוטלר
מנהלת משותפת

ד"ר מיה גפן
מנהלת משותפת

פרופ' גדעון ספיר
מנחה אקדמי

